

**Ervaringen van mannen en vrouwen met het schooladvies
in Nederland: Een kwalitatief onderzoek naar de ervaren
invloed van gender op het schooladvies door
jongvolwassenen**

Student: A.A. Boersma (s4805852)

Begeleiders en eerste beoordelaars: N.H. Douma en prof. dr. M.J. Warrens

Tweede beoordelaar: prof. dr. A.E.M.G. Minnaert

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2024

Aantal woorden: 7853

Abstract

Placement in Dutch secondary education is based on a track recommendation from students' teacher and a score on a standardized test. An accurate track recommendation is important, as it is a predictor for students' school careers and later success in life. There are concerns that students' gender may affect teacher's expectations, and therefore may cause bias in students' track recommendations. However, little research has been done on differences in experience with track recommendations based on gender and perceived influence of gender on track recommendations. Therefore, this study investigated the experiences of young adults with their track recommendations and how these experiences differ between men and women. The perceived influence of gender on track recommendations was also investigated. To do so, 48 semi-structured interviews were conducted. The interviews were analysed using a thematic analysis. Results showed that there seem to be no major differences in experiences between men and women regarding themes such as the appropriateness of track recommendations, having a neutral attitude towards their track recommendation, their opinions on the age at which they received their track recommendation and perceived pressure surrounding the track recommendation. However, some differences were found in how common these experiences were between man and women. Because of these differences, it is suggested for teachers to remain aware of potential bias based on gender. For further research, it is recommended to focus on students who received their track recommendation more recently to be able to see if experiences differ after changes in policy.

Introductie

Schooladvies, iedereen in Nederland krijgt er bij de overgang naar het voortgezet onderwijs (vo) mee te maken. Leerlingen kunnen op het regulier onderwijs in groep 8 een enkelvoudig of dubbel schooladvies krijgen voor één van de volgende onderwijsniveaus in het vo: het praktijkonderwijs, vmbo-bb, vmbo-bb/kb, vmbo-kb, vmbo-kb/gtl, vmbo-gtl, vmbo-gtl/havo, havo, havo/vwo of vwo (Douma et al., 2022). Een dubbel schooladvies kan een uitkomst bieden voor leerlingen waarvan nog niet geheel duidelijk is op welk onderwijsniveau zij het beste tot hun recht komen, vanuit het idee om de leerling zoveel mogelijk kansen te bieden (Dijks et al., 2020; Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024).

Het advies dat leerlingen krijgen wordt gebaseerd op een aanvankelijk advies van de leerkracht en de score van de leerling op een gestandaardiseerde eindtoets, die sinds kort de doorstroomtoets heet (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024). Sinds 2015 ontvangen leerlingen eerst een aanvankelijk advies en wordt vervolgens de gestandaardiseerde eindtoets afgenomen, terwijl dit daarvoor andersom was (Dijks et al., 2020).

Sinds de introductie van de doorstroomtoets zijn er een aantal dingen veranderd. Zo is het moment waarop leerlingen de doorstroomtoets maken vervroegd, zodat alle leerlingen zich in dezelfde periode kunnen aanmelden voor een middelbare school, waarbij iedereen zijn definitieve schooladvies heeft ontvangen en evenveel kans krijgt op een plek op de school van hun voorkeur. Daarnaast moet de leerkracht het advies naar boven aanpassen als het toetsadvies op basis van de doorstroomtoets hoger is dan het aanvankelijk advies. Alleen onderbouwd en in het belang van de leerling mag de leerkracht besluiten om het advies niet of slechts deels te verhogen. Het definitieve advies mag niet lager uitvallen dan het aanvankelijke advies (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024). Binnen dit onderzoek zal de term doorstroomtoets niet van toepassing zijn, aangezien deze term pas

sinds schooljaar 2023-2024 wordt gebruikt en de doelgroep van dit onderzoek een schooladvies heeft gekregen in een periode waarin de doorstroomtoets nog niet van kracht was (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024).

Het is om verschillende redenen van belang om leerlingen te plaatsen op een passend startniveau in het vo. Allereerst omdat het vanuit zowel praktische als emotionele overwegingen vaak lastig blijkt om tussentijds te wisselen van onderwijsniveau. Zo kan dit bijvoorbeeld gepaard gaan met het moeten overstappen naar een andere locatie, sluit het curriculum niet altijd goed aan of wordt dit als een grote stap gezien door leerlingen (Hebbink et al., 2022). Daarnaast is het ook van belang voor de toekomst van leerlingen, aangezien het schooladvies een sterke voorspeller blijkt van het uiteindelijke opleidingsniveau (Caro et al., 2009; Lenhard & Schröppel, 2014). Het uiteindelijke opleidingsniveau kan weer invloed hebben op de maatschappelijke positie die iemand inneemt en op de mogelijkheden die iemand heeft. Zo hebben mensen met een hoger opleidingsniveau gemiddeld een hoger inkomen en doorgaans meer toegang tot verschillende vormen van vervolgonderwijs en verschillende banen (Napoletano, 2024).

Schooladvies en gender

Het krijgen van een passend schooladvies is dus erg belangrijk voor leerlingen. Echter zijn er zorgen over bias in het schooladvies door leerkrachtpercepties. Leerkrachten zouden niet alleen de resultaten van leerlingen meenemen in hun advies, maar ook achtergrondkenmerken als sociaal-economische status, migratieachtergrond en gender (Auwarter & Arguete, 2018; De Boer et al., 2010).

Uit onderzoek blijkt dat jongens in de periode van 1995 tot 2020 gemiddeld genomen een lager schooladvies kregen ten opzichte van meisjes (Caro et al., 2009; Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022b; Timmermans et al., 2018). Ook wanneer er gecontroleerd wordt voor de prestaties van leerlingen, tonen een aantal studies (Jürges & Schneider, 2011;

Klapproth & Fischer, 2019) nog steeds significante verschillen in de hoogte van het schooladvies als het gaat om gender. Deze verschillen worden wel kleiner wanneer de prestaties van leerlingen meegenomen worden, maar lijken dus nog steeds te bestaan.

Een verklaring voor deze verschillen zou kunnen zijn dat leerkrachten lagere verwachtingen hebben van jongens ten opzichte van meisjes. Leerkrachten vinden over het algemeen dat meisjes een betere werkhouding hebben en dat jongens meer verstorend gedrag laten zien (Bennet et al., 1993; Riley, 2014). Dit zou ervoor kunnen zorgen dat leerkrachten hun advies aanpassen naar hoe ze verwachten dat jongens presteren in plaats van hoe ze in werkelijkheid presteren. Daarnaast kan dit mogelijk ook voor een selffulfilling prophecy zorgen, waarbij de verwachting van de leerkracht ervoor zorgt dat de leerling zich naar deze verwachting gaat aanpassen, waardoor de verwachting uiteindelijk werkelijkheid wordt (Parks & Kennedy, 2007).

Een andere mogelijke verklaring is dat jongens rond de leeftijd waarop zij hun schooladvies krijgen minder volwassen zouden zijn dan meisjes en daardoor minder goed presteren of minder goed aan de verwachtingen van hun leerkracht kunnen voldoen (Jürges & Schneider, 2011). Uit onderzoek blijkt dat meisjes vanaf een leeftijd van 9 jaar gemiddeld meer volwassen gedrag laten zien dan jongens en dat zij tot ongeveer 15 jarige leeftijd voorlopen op dit gebied ten opzichte van jongens (Colom & Lynn, 2004). Meisjes zouden hierdoor eerder over vaardigheden beschikken die door leerkrachten beschouwd worden als waardevolle vaardigheden voor het leerproces, en daarmee sneller een hoger schooladvies krijgen (Jürges & Schneider, 2011).

Sinds 2020 is er sprake van een ombuiging in dit patroon. Meisjes krijgen de laatste jaren gemiddeld genomen een lager advies ten opzichte van jongens. Dit verschil is de afgelopen jaren verder toegenomen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022b). Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de afgelopen jaren steeds meer aandacht en

bewustzijn is gekomen voor de positie van jongens in de klas en de invloed die de leerkracht hierop heeft (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024; Timmermans et al., 2018).

Huidig onderzoek

Er zijn dus verschillende onderzoeken (Bennet et al., 1993; Parks & Kennedy, 2007; Riley, 2014; Timmermans et al., 2018) die aantonen dat er verschillen bestaan tussen jongens en meisjes met betrekking tot hun schooladvies. Waar er door de tijd heen bijvoorbeeld consistente resultaten worden gevonden met betrekking tot SES in relatie tot schooladviezen, lijkt dit voor gender te verschillen over tijd en context (Timmermans et al., 2018). Binnen onderzoek naar de rol van gender bij het schooladvies ligt de focus voornamelijk op de perceptie van de leerkracht ten opzichte van jongens en meisjes, maar er is nog weinig onderzoek gedaan naar hoe dit door jongens en meisjes zelf wordt ervaren en of ervaringen met het schooladvies verschillen tussen beide genders. Gender kan binnen dit onderzoek gedefinieerd worden als de interne perceptie en gevoelens van een persoon over het geslacht waarmee hij of zij zich verbonden voelt (World Health Organisation, z.d.).

Dit onderzoek heeft als doel om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van mannen en vrouwen tussen 18 en 30 jaar met hun schooladvies, en om te onderzoeken of en hoe deze ervaringen verschillen van elkaar. De doelgroep van dit onderzoek is mogelijk interessant, omdat er voldoende tijd is geweest om op het schooladvies te reflecteren, maar tegelijkertijd waarschijnlijk niet voldoende tijd is verstreken om de ervaringen te zijn vergeten.

De onderzoeksvraag die centraal staat binnen dit onderzoek is: ‘Hoe verschillen ervaringen met het schooladvies tussen jongvolwassen mannen en vrouwen in Nederland?’ Om tot de beantwoording van de onderzoeksvraag te komen zijn er een aantal subvragen opgesteld: ‘Hoe hebben mannen het schooladvies ervaren?’, ‘Hoe hebben vrouwen het schooladvies ervaren?’, ‘Welke overeenkomsten en verschillen bestaan er tussen de

ervaringen van mannen en vrouwen met het schooladvies?’ en ‘Hoe hebben jongvolwassenen de invloed van gender op het schooladvies ervaren?’

Mogelijk kunnen de resultaten van dit onderzoek meer inzicht geven in hoe ervaringen met het schooladvies eventueel verschillen tussen mannen en vrouwen. Dit inzicht kan bijdragen aan verbeteringen in het beleid rondom schooladviezen, waarbij ingespeeld kan worden op meer bewustwording bij leerkrachten over eventuele verschillen tussen jongens en meisjes met betrekking tot het schooladvies en hoe zij kunnen handelen om onderwijsongelijkheid tussen jongens en meisjes te verminderen.

Methode

Onderzoeksdesign

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gekozen voor een kwalitatief onderzoeksdesign. Er is een cross-sectioneel onderzoeksdesign gebruikt, waarbij sprake was van 1 afnamemoment en geen experimentele manipulatie werd toegepast. Dit onderzoek is uitgevoerd door een onderzoeksteam bestaande uit 6 bachelorstudenten. Iedere student had een eigen onderwerp en onderzoeksvraag, maar er werd een gezamenlijk interviewleidraad gebruikt. Er zijn semigestructureerde interviews afgenomen. Hierbij werd de interviewleidraad aangehouden, met de mogelijkheid voor de onderzoekers om door te vragen. Een voordeel van het gebruik van semigestructureerde interviews kan zijn dat de interviewer ruimte heeft voor het improviseren van vervolgvragen op basis van de antwoorden van de respondent, en dat tegelijkertijd de opgestelde hoofd- en vervolgvragen structuur kunnen bieden zodat meerdere interviews met elkaar vergeleken kunnen worden (Kallio et al., 2016).

Populatie en steekproef

De doelpopulatie betrof Nederlandse jongvolwassenen met een leeftijd van 18 tot 30 jaar. De steekproef betrof 48 respondenten en is verworven door middel van een gemakssteekproef, waarbij de respondenten zijn benaderd uit de sociale netwerken van de onderzoekers. De onderzoekers kenden de respondenten persoonlijk, de onderzoeker-participant relatie varieerde van vrienden en familieleden tot collega's. De respondenten waren jongvolwassenen tussen de 18 en 30 jaar oud en woonachtig in Nederland. Alle respondenten hebben hun schooladvies in Nederland verkregen, waarbij het schooladvies een advies betrof voor het regulier onderwijs. Tabel 1 geeft verschillende relevante achtergrondkenmerken van de respondenten weer. Hierin is te zien dat de verhouding tussen

het aantal mannen (54.2%) en vrouwen (45.8%) procentueel niet helemaal overeenkomt met de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in Nederland, die procentueel vrijwel gelijk is (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022a). Een respondent wordt aangemerkt als respondent met hoogopgeleide ouders als minstens 1 ouder een hbo- of universitair diploma heeft behaald. Etniciteit en gender zijn gebaseerd op de eigen perceptie van de respondent. Figuur 1 geeft de verdeling van de leeftijden van de respondenten weer. Hierin is te zien dat de verdeling van de leeftijden van de respondenten niet helemaal normaal verdeeld is. De gemiddelde leeftijd van de respondenten betrof 23 jaar met een standaarddeviatie van 2.7.

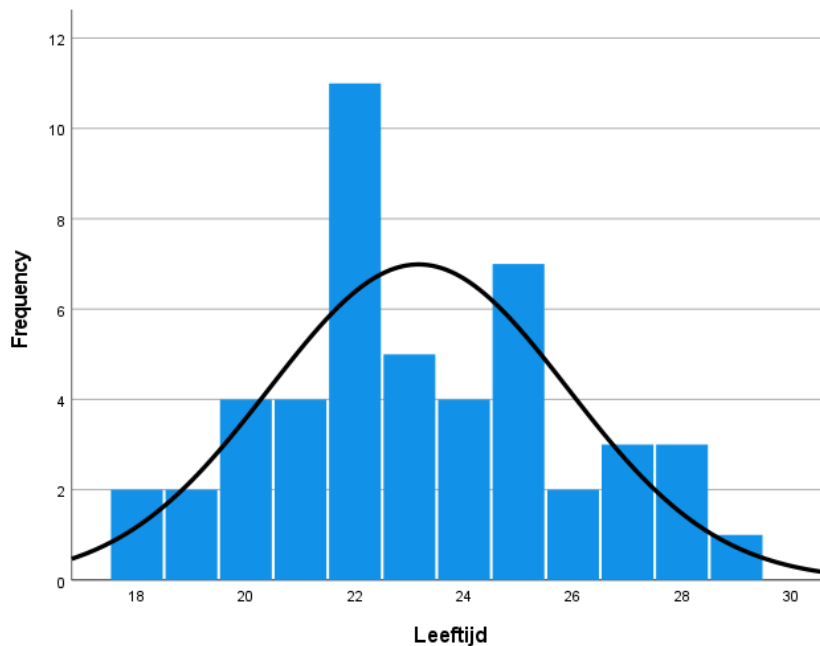
Tabel 1

Achtergrondkenmerken van de respondenten

Variabele	n (%)
Gender	
Man	26 (54.2)
Vrouw	22 (45.8)
Schooladvies	
Vwo	13 (27.1)
Havo/vwo	7 (14.6)
Havo	7 (14.6)
Vmbo/havo	5 (10.4)
Vmbo	16 (33.3)
Hoogst afgeronde opleidingsniveau ouders	
Hoogopgeleid	34 (70.8)
Niet-hoogopgeleid	14 (29.2)
Etniciteit	
Nederlands	42 (87.5)
Niet-Nederlands	6 (12.5)

Figuur 1

Histogram van de verdeling van de leeftijden van de respondenten

Instrument

Er is voor dit onderzoek een interviewleidraad ontwikkeld om de semigestructureerde interviews af te nemen (zie bijlage 1). De interviewleidraad bestond uit een combinatie van onderwerpen, waarin de deelonderwerpen van de verschillende onderzoekers meegenomen zijn. In het interview stonden de ervaringen en meningen met betrekking tot het schooladvies van de respondent centraal. Eerst werd gevraagd naar de ervaringen van de respondent ten tijde van het schooladvies en vervolgens werden er vragen gesteld die betrekking hadden op hoe de respondent terugkeek op het schooladvies. De interviewleidraad is opgesteld door de scriptiebegeleider van het onderzoeksteam en er zijn in overleg een aantal vragen toegevoegd door leden van het onderzoeksteam. Tijdens het afnemen van de interviews was er voor de onderzoekers ruimte om aanvullende of verdiepende vragen te stellen en af te wijken van de interviewleidraad indien vragen tussentijds al beantwoord waren.

Waarborging kwaliteit onderzoek

De betrouwbaarheid en validiteit van een onderzoek wordt bij kwalitatief onderzoek bepaald door de mate van trustworthiness binnen het onderzoek. Dit kan gewaarborgd worden door te streven naar het verhogen van de geloofwaardigheid, bevestigbaarheid, consistentie en generaliseerbaarheid van het onderzoek (Nowell et al., 2017). Er is op verschillende manieren geprobeerd om de trustworthiness van dit onderzoek te vergroten. Allereerst door het gebruik van semigestructureerde interviews. Dit stelt de onderzoeker namelijk in staat om meer uitgebreide informatie te verkrijgen via het stellen van open en aanvullende vragen, wat kan helpen bij het vergroten van de geloofwaardigheid en bevestigbaarheid van het onderzoek. Daarnaast is er geprobeerd om de consistentie van het onderzoek te vergroten door een interviewleidraad te gebruiken, met als doel om meer overeenstemming te krijgen in de manier van interviewen tussen de verschillende onderzoekers. Om te zorgen dat er overeenstemming bestond over de interpretatie van de vragen is de interviewleidraad voorafgaand aan de afname van de interviews gepilot bij 1 persoon en doorgenomen binnen het onderzoeksteam om te zorgen voor eenduidigheid in het afnemen van de interviews.

Procedure

De interviews zijn fysiek afgenomen in de periode van maart 2024 tot en met april 2024. Het onderzoek is op 27 februari 2024 goedgekeurd door de Ethische Commissie van Pedagogische Wetenschappen van de RUG (Onderzoekscodes: PED-2324-S-0050). De dataverzameling is in overeenstemming met de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) uitgevoerd. Het onderzoeksteam bestond uit 6 bachelorstudenten aan de Rijksuniversiteit Groningen, met ieder een eigen onderwerp en onderzoeksvraag. De respondenten zijn geworven binnen de sociale kringen van de onderzoekers en benaderd door middel van face-to-face contact of via een online platform. Voorafgaand aan het interview zijn

de respondenten middels een informatiebrief geïnformeerd over het doel van het onderzoek en hun rechten tijdens het onderzoek. Hierin stond onder andere vermeld dat de respondent zich op ieder gewenst moment en zonder negatieve gevolgen kon terugtrekken uit het onderzoek en dat resultaten anoniem verwerkt worden. Alle respondenten hebben vervolgens een toestemmingsformulier ingevuld waarin zij geïnformeerde toestemming gaven tot deelname aan het onderzoek en het maken van een geluidsopname. De interviews zijn afgenomen door 6 onderzoekers, waarbij iedere onderzoeker 8 interviews heeft afgenomen. Elke respondent is eenmaal geïnterviewd en de interviews duurden tussen de 15 en 60 minuten. Tijdens het afnemen van de interviews is een geluidsopname gemaakt. De data is verzameld binnen verschillende settings, variërend van rustige omgevingen zoals een vergaderruimte of woonkamer tot rumoerigere omgevingen zoals een auto die geparkeerd stond langs een drukke weg of in een café. De onderzoekers hebben de interviews die zij hebben afgenomen getranscribeerd en geanonimiseerd, en vervolgens gedeeld binnen het onderzoeksteam. Er is gekozen voor woordelijk transcriberen, aangezien het voor de beantwoording van de onderzoeksvraag niet nodig was om stottingen te noteren. Aarzelingen zijn naar oordeel van de onderzoeker wel genoteerd. De geluidsopnames en transcripten zijn opgeslagen op een beveiligde netwerkschijf van de RUG, waar alleen het onderzoeksteam toegang tot heeft. De transcripten worden hier tot 10 jaar na de afronding van het onderzoek bewaard, en worden daarna verwijderd.

Analyseplan

De getranscribeerde interviews zijn geanalyseerd middels de thematische analyse van Braun en Clarke (2006), met als doel om uiteindelijke thema's op te stellen uit de verkregen data. Er is gebruik gemaakt van inductief coderen, waarbij de thema's zijn gevormd aan de hand van de data zonder dat hier vooraf een idee over bestond. Dit wordt gezien als een

geschikte methode voor het analyseren van datasets waarin veel meningen en ervaringen naar voren komen (Braun en Clarke, 2006). Voor het coderen is het programma Atlas.ti 24 gebruikt. Voor het analyseren van de data zijn de stappen van Braun en Clarke (2006) doorlopen. Eerst zijn de transcripten in zijn geheel aandachtig doorgelezen, om beter bekend te worden met de data. Daarna zijn de transcripten per onderzoeksvraag doorgenomen. Tijdens de tweede stap zijn gedeeltes in de transcripten die relevant werden geacht voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag inductief gecodeerd. Deze codes beschrijven in een woord of korte zin het gevoel of idee dat centraal staat in dat stukje tekst. Er kan hierbij gedacht worden aan codes als ‘passend bij persoonskenmerken’ en ‘druk ervaren vanuit omgeving’. Tijdens de derde stap is aandachtig naar de opgestelde codes gekeken en zijn vergelijkbare codes samengevoegd, codes aangepast of nieuwe codes gemaakt. Zo zijn bijvoorbeeld de codes ‘passend advies binnen gezin’ en ‘passend advies binnen vriendengroep’ samengevoegd onder de code ‘passend bij omgeving’. Hierna zijn tijdens de vierde stap de transcripten met elkaar vergeleken aan de hand van de Constant Comparative Method (CCM). Bij deze methode worden de gegevens constant met elkaar vergeleken, waarbij uiteindelijk verbanden en thema’s ontstaan (Boeije, 2002). Tijdens de vijfde stap is gezocht naar passende definities bij de thema’s, die de bijbehorende codes en tekst goed omschrijven, en tijdens de laatste stap zijn de resultaten gerapporteerd. Uiteindelijk zijn er 8 thema’s geconstrueerd, zoals het thema ‘prestatiedruk ervaren rondom advies’. De thema’s en onderliggende codes zijn weergegeven in een codeboom (zie bijlage 2). Het coderen en analyseren van de data is individueel uitgevoerd en er is geen overleg geweest met andere onderzoekers.

Resultaten

Passendheid van het schooladvies

Het schooladvies ervaren als passend

Het grootste gedeelte (n = 36) van zowel de mannen als vrouwen in dit onderzoek gaf aan het verkregen schooladvies te hebben ervaren als passend. Uit de interviews kwam naar voren dat een deel van de respondenten (n = 11) zijn advies als passend heeft ervaren bij bepaalde persoonskenmerken van de respondent. Deze respondenten gaven bijvoorbeeld aan dat ze het advies passend vonden bij hun manier van leren en of ze praktisch of theoretisch ingesteld waren. Daarnaast gaven 2 respondenten aan dat ze een havo of vwo-advies passend vonden omdat ze zichzelf als slim bestempelden. Bij respondenten waarvan hun advies lag op een balans tussen 2 niveaus gaven een aantal vrouwelijke respondenten (n = 3) aan het praktischere advies passender te vinden vanwege persoonskenmerken als faalangst, onzekerheid en moeite met concentreren. Zo gaf een respondent aan:

“Ik denk als ik meteen naar de havo was gegaan dan was dat met mijn faalangst en met dat het een grote school was, dat je veel meer zelf ook moet doen vergeleken het vmbo, bij het vmbo word je voor mijn gevoel wel veel meer nou ja een beetje aan je handje vastgehouden, als ik daar nu op terugkijk denk ik dat dat inderdaad gewoon echt een hele goede keuze is geweest dat ik niet meteen naar de havo ben gegaan. Dat deze route voor mij geschikt was” (R8, V).

Een aantal mannelijke respondenten (n = 3) vonden een meer praktisch advies passend vanwege hun werkhouding, zo gaf een respondent bijvoorbeeld aan:

“Ik denk dat ik beter kon als ik er harder voor had gewerkt, maar het is totaal geen onterecht advies zeg maar, gewoon een eerlijk advies dat bij mij past en bij mijn werkhouding past” (R9, M).

Daarnaast gaf een groot deel (n = 23) van de respondenten aan het niveau van het verkregen advies te hebben ervaren als passend. Deze respondenten gaven bijvoorbeeld aan dat het niveau van het schooladvies in lijn lag met de prestaties van de respondent op de basisschool of ervoeren het advies achteraf gezien als passend doordat latere prestaties in lijn lagen met het verkregen advies. Ook gaf een deel van deze respondenten (n = 8) aan het advies passend te vinden doordat zij goed konden meekomen met het niveau van het schooladvies, een respondent gaf bijvoorbeeld aan:

“Ja ik vind dat het havo advies wel bij mij paste, want toen ik naar de brugklas ging, nou mijn cijfers waren niet heel hoog en ook niet heel laag (...) mijn cijfers waren allemaal rond de zesjes, zevens, het was wel gewoon prima, het was ook niet al te lastig. Ik stak ook niet heel veel tijd er in, en ook niet heel weinig” (R9, M).

Een deel van de respondenten (n = 10) gaf aan dat het verkregen advies passend was bij hun omgeving. Er werd daarbij voornamelijk gerefereerd naar gezinsleden, vrienden of klasgenoten van de respondenten, die hetzelfde advies hebben gekregen of niveau hebben afgerond. Een respondent gaf bijvoorbeeld aan:

“Ja ik denk het wel. Ook omdat mijn zus die ging dan ook naar vwo, dus ik dacht nou ja dan zou ik ook wel ongeveer in dezelfde richting zitten. En ook met, als ik mezelf

dan vergeleek met mijn klasgenoten die ook dan naar het vwo gingen, denk ik dat ik daar best wel goed, dat ik daar wel goed tussen paste” (R7, V).

Ten slotte werd de aansluiting van het schooladvies bij de interesses van de respondent door een aantal mannelijke respondenten (n = 4) genoemd als reden voor de passendheid van het advies. Er werd door deze respondenten gerefereerd naar interesses zoals sport, met je handen werken en tweetalig onderwijs. Zo gaf een van de respondenten bijvoorbeeld aan:

“Ik denk ook wel dat ik prima een tl opleiding had kunnen doen, of misschien een havo opleiding waarbij ik dan een jaartje extra had moeten doen of wat meer had moeten leren, alleen ik vond de praktijk ook gewoon echt heel leuk. Dus ik denk wel dat het passend was dat ik die opleiding deed” (R22, M).

Het schooladvies niet ervaren als passend

Ondanks dat het merendeel van de respondenten het verkregen advies als passend heeft ervaren, was er ook een kleine groep respondenten (n = 8) voor wie dit niet gold. Op de vraag of de respondent het schooladvies als passend heeft ervaren antwoordde de helft (n = 4) van deze respondenten stellig met een reactie als: *“Nee. Kan ik heel kort over zijn” (R3, M).*

De mannen binnen dit onderzoek die hun advies niet als passend hebben ervaren (n = 3) hadden het gevoel dat het aangewezen schooladvies onder hun niveau lag. Het ging hierbij bijvoorbeeld om een respondent die een tl advies passender had gevonden dan een kader advies, maar ook om een respondent die een vwo advies passender had gevonden dan een havo/vwo advies. Twee van hen noemden daarbij het schooladvies niet als passend te hebben ervaren doordat uiteindelijk het tegendeel is bewezen. Daarnaast ervoer een respondent dat zijn schooladvies niet in lijn lag met zijn opvoeding, hij noemde hierover:

“Nou ja ik ging er gewoon vanuit dat ik slim genoeg was. Ik ben ook normaal, gewoon goed opgevoed door mijn ouders, met manieren en een goede opvoeding. Dus ik had verwacht dat ik op zijn minst havo advies zou krijgen” (R13, M).

Ook onder de vrouwen werd het aangewezen schooladvies door een aantal respondenten (n = 2) als onder hun niveau ervaren, maar binnen deze groep waren er ook een aantal respondenten (n = 3) die hun schooladvies als niet passend hebben ervaren doordat zij vonden dat het aangewezen schooladvies boven hun niveau lag. Deze respondenten hadden voornamelijk het gevoel dat er door de leerkracht niet genoeg werd gekeken naar de persoonskenmerken van de respondent, en dat alleen werd gekeken naar het resultaat van de eindtoets. Zo gaf een respondent bijvoorbeeld aan:

“dat juist de tussen aanhalingstekens bovenkant van de groep, de theoretische kant van de groep, niet echt gezien was en dan dus maar een beetje op het onderbuikgevoel en dan op basis van de uitslag een advies kreeg. Dat het niet echt voelde als het advies voor [respondent 19], maar gewoon het advies wat bij dit resultaat past” (R19, V).

Ook hadden een aantal vrouwelijke respondenten (n = 3) het gevoel een havo of vwo advies te hebben gekregen omdat dit goed zou zijn voor de naam van de school. Een respondent gaf hierover aan:

“Hoewel het wel een beetje gehaast voelde, van oh dit hadden we niet helemaal verwacht, maar je toets is zo goed, dus ga jij maar vwo doen. Dat het een beetje voelde als bijna de cijfertjes opkrikken, van iedereen die we naar vwo kunnen sturen,

dat lijkt voor ons heel goed. Het voelde niet per se als een advies wat heel goed bij mij paste zeg maar” (R7, V).

Neutrale houding ten aanzien van het schooladvies

Bij een derde deel van de respondenten (n = 16) leek een neutrale houding te bestaan ten aanzien van het verkregen schooladvies. Het ging hierbij om zowel mannen als vrouwen. Een groot deel (n = 10) van deze respondenten gaf aan weinig met het schooladvies bezig te zijn geweest of daar hedendaags nauwelijks meer over na te denken. Verder gaven een aantal respondenten (n = 7) aan zich niet druk te maken over welk advies ze zouden krijgen. Een respondent gaf bijvoorbeeld aan dat het advies voelde *“alsof het gewoon een normale dag in mijn leven was, gewoon die brief van school openen en ik dacht oké prima, en we gaan weer door”* (R32, V). Een andere respondent maakte zich zelf niet druk om het verkregen advies, maar had het gevoel dat leerlingen waarvan de verwachting was dat zij een havo of vwo advies dit mogelijk anders hebben ervaren:

“Ik had daar toen nog niet echt gevoel bij of zo. Ik dacht van oké prima (...) sommigen die waren heel erg gedreven van ik moet gymnasium halen, of ik moet dit, of ik moet dat. Dat waren vooral de slimme kinderen zeg maar die altijd in het plusgroepje zaten, die hadden echt een soort van druk volgens mij van ik moet per se dit advies. En waarmee ik dan zeg maar in het extra uitleggroepje zat, daar had ik dat gevoel niet echt bij. Hun zagen het wel” (R6, V).

Ten slotte gaven aan aantal respondenten (n = 5) aan dat er onwetendheid bestond over wat het schooladvies inhield. Zo zei een respondent:

“Nou wat ik zei, ik had er niet zoveel verstand van toen, dus daar was ik niet zo druk mee bezig. Het was dat ik het advies had gekregen, dat mijn ouders zeiden dat het hartstikke goed was, en dat ik trots was dat ik hoger had gescoord dan normaal. Maar verder wist ik niet wat dat inhield, wat het was” (R4, V).

Leeftijd van schooladvies te jong vinden

De helft van de vrouwelijke respondenten (n = 11) vond de leeftijd waarop zij het schooladvies gekregen hebben te jong. Ook onder een aantal mannelijke respondenten (n = 7) werd de leeftijd van het schooladvies als te jong ervaren. Een deel (n = 6) van de respondenten die de leeftijd te jong vonden gaf aan dat dit ervoor zorgde dat er op een jonge leeftijd belangrijke keuzes moesten worden gemaakt voor de toekomst. Het ging hierbij om keuzes als een vervolgopleiding of vakkenpakket kiezen. Deze respondenten gaven aan op de leeftijd waarop het schooladvies is verkregen nog geen idee te hebben van wat zij belangrijk vonden in het leven en wat zij in de toekomst wilden doen, maar met het schooladvies toch een bepaalde richting in werden gestuurd. Een aantal van deze respondenten (n = 3) gaven aan zelf waarschijnlijk andere keuzes te hebben gemaakt als zij op een latere leeftijd hun schooladvies hadden gekregen. Een respondent noemde bijvoorbeeld:

“Dat je gewoon vanaf de middelbare school dan moet gaan kiezen. Helemaal als je vmbo-tl hebt gedaan, zoals ik dat heb gedaan. Ik was 16, net 16. Dus eigenlijk als je dan een beetje eind 15 bent, moet je daar al serieus gewoon over nadenken. Nou ja ik had dan dus mbo verpleegkundige gedaan. Als ik er nu aan terug denk dan was ik waarschijnlijk doodongelukkig geworden. Dus ja misschien moet je dan de basisschool ook gaan opschuiven en ben je dus wat ouder voordat je dus een kant

opgaat voor een niveau en ben je ook weer wat ouder om te kiezen voor een vervolgopleiding wat je voor de rest van je leven wil gaan doen” (R37, V).

Ook gaven respondenten aan dat ze op een latere leeftijd beter hadden kunnen meebeslissen over de keuzes rondom het schooladvies. Zo noemde een respondent:

“Ik denk dat we in Nederland te jong een advies krijgen. Ik ben ook in Finland geweest en daar krijgen ze het volgens mij op hun 14e, 15e pas. Ik denk dat dat passender is, want ik kan me ook gewoon het gesprek niet meer herinneren omdat ik gewoon heel jong was. Ik kan me nog wel herinneren wat voor gesprek ik heb gehad toen ik 15 was, dus ik denk dat je dan wel meer ook wel bewust bent van oké wat wil ik met mijn leven, wat wil ik graag leren. Als kind ben je daar helemaal nog niet mee bezig” (R42, V).

Twee vrouwelijke respondenten gaven aan dat het krijgen van een vmbo advies op een jonge leeftijd mogelijk een negatieve invloed heeft gehad op hun zelfbeeld. Zo gaf een respondent bijvoorbeeld aan:

“Ja ik denk omdat ik toen op zo 'n jonge kwetsbare leeftijd al wel mee had gekregen van dat het een beetje een teleurstelling was dat ik naar het vmbo zou gaan, dat dat denk ik nog wel, dat ik daardoor tot vandaag de dag wel snel het gevoel heb dat ik minder ben” (R38, V).

Verder gaven een aantal respondenten (n = 7) aan dat leerlingen nog veel ontwikkeling kunnen doormaken op de leeftijd waarop het schooladvies verkregen wordt. Zo werd

bijvoorbeeld aangegeven dat de respondenten zelf nog erg in ontwikkeling waren en zijn veranderd in de periode waarin zij het schooladvies hebben gekregen, en gaven zij aan dat dit er mogelijk voor zorgt dat het schooladvies al snel niet meer passend is. Vooral mannelijke respondenten noemden hun ontwikkeling als reden om de leeftijd waarop het schooladvies is verkregen te jong te vinden, zij gaven quotes als:

“Ik vind dat te jong. Een kind van 11 tot 13, ik bedoel, als je 14, 15, 16, 17 bent dan ontwikkel je echt heel erg veel. Je gaat heel veel dingen anders zien, je gaat dingen beter snappen. Ik snap dat ze ergens een lijn moeten trekken zo van oké vanaf nu moeten we echt weten wat diegene gaat doen, welk niveau hij opgaat, welke school, maar ik vind 11 12 13 echt veel te jong daarvoor” (R9, M).

Op de vraag ‘Op welke leeftijd zou jij zelf een schooladvies willen hebben gekregen?’ reageerden veel vrouwelijke respondenten (n = 14) dat ze hun eigen schooladvies liever 1 tot 3 jaar later hadden gekregen.

“Ja ik zou echt eerder denken aan gewoon een leeftijd van 14, 15 of zo. Dat je toch iets meer perspectief hebt, wat meer om je heen kan kijken van oh dat lijkt me nou echt leuk, die kant zou ik misschien op willen” (R5, V).

Ook mannelijke respondenten gaven aan hun schooladvies liever later te willen hebben gekregen (n = 8). Over het algemeen werden door mannelijke respondenten hogere leeftijden genoemd voor het verkrijgen van een schooladvies dan door vrouwen, waarbij 18 jaar de hoogste leeftijd was die werd genoemd.

De overige respondenten (n = 24) gaven aan tevreden te zijn met de leeftijd waarop het schooladvies is gegeven. Zij gaven bijvoorbeeld aan hier niet mee bezig te zijn geweest of op die leeftijd al vrij grote niveauverschillen te merken tussen zichzelf en andere leerlingen.

Een respondent gaf bijvoorbeeld aan:

“Ja ik vind het wel jong, maar ik vind het ook wel goed dat het zo jong is, want op die leeftijd wil je op een gegeven moment iets meer uitdaging krijgen als je dat nodig hebt, en dan wil je ook niet geremd worden door anderen. En aan de andere kant wil je ook niet dat het jou klasgenootjes allemaal veel beter lukt dan jouzelf, dus wat dat betreft vind ik het wel goed dat je op die leeftijd een soort splitsing maakt” (R16, V).

Daarnaast waren er ook 2 respondenten die aangaven dat een advies op jonge leeftijd juist ervoor zou kunnen zorgen dat leerlingen zich beter kunnen ontwikkelen:

“In mijn ogen moet je vroeg een advies krijgen om, zeg maar je bent dan aan het ontwikkelen als persoon, en dan kan je althans voor mijn gevoel, dan kan je studeren en beter dingen onthouden dan een x aantal jaren later. Mijn concentratie is gewoon, je bent dan zo vol aan het ontwikkelen, waar dan ook de ruimte voor moet kunnen zijn of genomen moet worden. Maar ik denk wel dat het een goede leeftijd is, ook in samenhang met de overstap van groep 8 naar de middelbare, dat je een nieuw boek kan openen zeg maar” (R14, M).

Er was in dit onderzoek geen respondent die aangaf op een jongere leeftijd het schooladvies te willen hebben ontvangen.

Prestatiedruk ervaren rondom advies

Ongeveer de helft van zowel de mannelijke als vrouwelijke respondenten (n = 28) gaf aan druk of spanning te hebben ervaren rondom het verkregen advies. Een groot deel hiervan (n = 14) gaf aan druk te ervaren vanuit de omgeving, voornamelijk omdat ouders lieten blijken graag te willen dat hun kind een bepaald schooladvies haalde, maar ook omdat zij bijvoorbeeld hetzelfde schooladvies als oudere broers of zussen wilden behalen.

Respondenten gaven bijvoorbeeld aan: *“ik had toen wel graag gewild dat mijn ouders zagen dat vmbo ook een goed niveau is”* (R38, V) en *“ik vond het jammer dat ik naar havo ging, puur omdat mijn ouders zeg maar een beetje pushte om naar vwo te gaan. Weet je als kind krijg je dan automatisch zo ’n gevoel van het moest beter en het moest beter”* (R21, V). Een deel van de vrouwelijke respondenten (n = 6) gaf aan dat hun ouders het verkregen schooladvies als onder het niveau van hun dochter bestempelden en daarom ervoor hebben gezorgd dat zij een meer theoretischer niveau toegewezen kregen. Een groot deel (n = 4) van deze groep gaf aan het zelf wel eens te zijn met het oorspronkelijk schooladvies van de leerkracht. Een kleiner deel (n = 2) gaf aan dat ze tevreden waren met het handelen van hun ouders.

Daarnaast gaf een groot deel van de respondenten (n = 11) aan bewijsdrang te hebben ervaren rondom hun schooladvies. Het ging hierbij zowel om de drang om te willen bewijzen dat het schooladvies passend is geweest als om de drang om te willen bewijzen dat er sprake is geweest van onderadvisering. Zo noemde een respondent bijvoorbeeld:

“Ik moest het natuurlijk nog wel even bewijzen van dat het wel kon, want ik had wel natuurlijk een hele goede score, maar wat ik zei ik had niet gedacht dat ik zo hoog zou scoren en dergelijke. Dus ja voor mij was het nog wel een beetje spannend van nou ja gaat het wel echt lukken” (R2, M).

Verder gaven een aantal respondenten (n = 5) aan dat zij druk of spanning hebben ervaren rondom het maken van de eindtoets. Zo gaf een respondent aan:

“Volgens mij had ik van tevoren voor de Cito, stond er nog niet helemaal vast dat ik vwo-advies zou krijgen, dus vandaar dat ik nog wel flink even aan de Cito moest werken. En bij ons op school oefende we ook wel veel met de Cito, dus de druk was voor de Cito wel hoger. Vandaar dat ik ook wel enige druk ervaarde voor de Cito”
(R25, M).

Ervaren invloed van gender op het schooladvies

Geen ervaren invloed van gender

De meeste respondenten (n = 41) gaven aan geen invloed te hebben ervaren van hun gender op hun schooladvies en hadden geen ervaringen met een ongelijke behandeling op basis van gender bij zichzelf of in de klas waarin zij hebben gezeten. Hierbij gaven een aantal respondenten (n = 6) aan dat zij nooit eerder hadden stilgestaan bij de mogelijke invloed van gender op hun schooladvies. Daarnaast gaven een aantal respondenten (n = 2) aan niet het idee te hebben dat gender een rol speelt bij het schooladvies, maar dat er mogelijk wel gekeken werd naar kenmerken die wellicht meer stereotyperend zijn voor mannen of vrouwen. Zo gaf een respondent aan:

“Nee, vroeger speelde dat niet echt een rol volgens mij. Ik had heel veel drukke jongetjes in de klas, ik denk dat het daar vooral mee te maken heeft, in hoeverre je geconcentreerd kan blijven. Het was toen destijds wel zo dat vooral de jongens in mijn klas heel druk waren” (R42, V).

Bias ervaren in het nadeel van jongens

Een klein deel van de respondenten (n = 7) had het wel het gevoel dat gender een rol speelde bij het verkregen schooladvies. Volgens een aantal van deze respondenten (n = 5) zouden leerkrachten jongens sneller hebben gezien als mondiger, wat ervoor gezorgd zou hebben dat zij sneller te maken kregen met onder advisering. Een respondent gaf bijvoorbeeld aan:

“Tenminste als ik bijvoorbeeld weer keek naar mijn broertje (...) die scoorde op Cito's altijd hoger of even goed als ik. Maar die was gewoon best wel een beetje mondig en zo in groep acht. En toen zeiden ze van nee die is mentaal nog niet klaar voor de havo en toen moest hij zeg maar naar tl (...) terwijl eigenlijk scoorde hij altijd hoger op toetsen” (R5, V)

Deze respondenten gaven aan het gevoel te hebben dat meisjes door leerkrachten sneller werden gezien als rustiger en een betere werkhouding zouden hebben, wat ervoor zou gezorgd hebben dat zij sneller naar een hoger niveau werden gestuurd. Zo gaf een respondent aan *“dat het wel bij meisjes iets makkelijker was van oh jij kan dat, want je zit zo stil en kan zo leuk leren” (R19, V).*

Bias ervaren in het nadeel van meisjes

Naast dat een klein deel van de respondenten het gevoel had dat er bias bestaat in het schooladvies ten nadele van jongens, waren er ook 2 respondenten die het gevoel hadden dat er bias bestaat in het schooladvies ten nadele van meisjes. Een van deze respondenten gaf daarvoor als reden:

“Mijn broertje die heeft ook wel een hoog schooladvies gekregen, die is wel naar de havo gegaan. Misschien toch ook dat ze wel sneller kunnen denken dat mannen wat zelfverzekerder zijn en dat eerder aankunnen dan een vrouw” (R8, V).

De andere respondent gaf aan dat het mogelijk is dat van jongens meer wordt verwacht, wat zou kunnen zorgen voor hogere uitkomsten.

Discussie

In dit onderzoek is onderzocht wat de ervaringen zijn met het schooladvies van jongvolwassen mannen en vrouwen in Nederland en hoe deze ervaringen eventueel verschillen ten opzichte van elkaar. Er is geprobeerd om antwoord te geven op de hoofdvraag: ‘Hoe verschillen ervaringen met het schooladvies tussen jongvolwassen mannen en vrouwen in Nederland?’ Dit is gedaan met behulp van de volgende subvragen: ‘Hoe hebben mannen het schooladvies ervaren?’, ‘Hoe hebben vrouwen het schooladvies ervaren?’, ‘Welke overeenkomsten en verschillen bestaan er tussen de ervaringen van mannen en vrouwen met het schooladvies?’ en ‘Hoe hebben jongvolwassenen de invloed van gender op het schooladvies ervaren?’

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat het merendeel van zowel mannen als vrouwen het verkregen schooladvies heeft ervaren als passend en met tevredenheid terugkijkt op het schooladvies. Ook lijkt bij een deel van de jongvolwassenen een neutrale houding te bestaan ten aanzien van het verkregen schooladvies. Desondanks lijken er ook jongvolwassenen te zijn met negatieve ervaringen met het schooladvies. Zo wordt het schooladvies door een klein deel van zowel mannen als vrouwen in dit onderzoek niet als passend ervaren, vindt ongeveer de helft van de mannen en vrouwen in dit onderzoek de leeftijd waarop het schooladvies is verkregen te jong en heeft ongeveer de helft van de mannen en vrouwen in dit onderzoek druk of spanning ervaren rondom het advies.

Over het algemeen lijken er geen grote verschillen te bestaan tussen mannen en vrouwen en hun ervaringen met het schooladvies, en lijkt het meer te gaan om nuanceverschillen. Zo lijken er kleine verschillen te bestaan in de overwegingen van mannen en vrouwen om hun schooladvies niet als passend te ervaren. Vrouwen lijken hun schooladvies vaker te ervaren als boven hun niveau en lijken vaker tevreden met een advies dat voor hun gevoel onder hun niveau ligt. Mannen lijken vaker te vinden dat een

schooladvies onder hun niveau ligt. Daarnaast lijken ouders van vrouwen vaker te vinden dat hun dochter een te praktijkgericht advies heeft gekregen. Dat er in dit onderzoek geen grote verschillen worden gevonden betekent niet dat er geen verschillen kunnen bestaan in de populatie.

Het merendeel van de jongvolwassenen lijkt geen invloed te hebben ervaren van gender op het schooladvies, maar er lijkt ook een kleine groep te bestaan die wel bias heeft ervaren in het schooladvies op basis van gender. Het gaat hierbij zowel om bias in het nadeel van meisjes als bias in het nadeel van jongens.

Interpretatie van de onderzoeksresultaten

In het huidige onderzoek kwam naar voren dat een deel van de jongvolwassenen druk heeft ervaren vanuit hun omgeving met betrekking tot hun schooladvies. Dit komt overeen met het onderzoek van Mulder en Suhre (in Driessen, 2011) waaruit blijkt dat veel ouders er niet zonder meer genoeg mee nemen wanneer hun kind een vmbo-advies krijgt en geregeld eisen dat de leerkracht een havo of vwo advies geeft. In het huidige onderzoek kwam naar voren dat naast dat er ouders zijn die geen genoeg nemen met een vmbo-advies, er ook een klein deel met ouders bestaat die geen genoeg lijken te nemen met een havo advies.

Daarnaast komt in het huidige onderzoek naar voren dat een klein deel van de jongvolwassenen heeft ervaren dat leerkrachten sneller van meisjes vinden dat ze een goede werkhouding hebben en daardoor sneller naar een niveau als havo of vwo gestuurd zouden worden dan jongens. Deze respondenten noemden dat volgens hun ervaring jongens sneller worden gezien als mondiger, wat ervoor zou kunnen zorgen dat zij sneller te maken krijgen met onder advisering. Dit komt overeen met eerdere onderzoeken waaruit blijkt dat leerkrachten sneller lagere verwachtingen hebben van jongens dan meisjes en over het algemeen vaker van jongens vinden dat zij een slechte werkhouding hebben en verstorend

gedrag laten zien (Bennet et al., 1993; Riley, 2014). Daarentegen geeft één respondent binnen het huidige onderzoek juist aan te hebben ervaren dat de leerkracht hogere verwachtingen had van jongens dan meisjes, wat volgens deze respondent mogelijk zorgde voor een selffulfilling prophecy.

Tot slot blijkt uit het huidige onderzoek dat ongeveer de helft van de jongvolwassenen de leeftijd waarop het schooladvies is verkregen als te jong heeft ervaren. Een van de voornaamste redenen die hiervoor genoemd werd was dat kinderen nog volop in ontwikkeling zijn op de leeftijd waarop zij hun schooladvies krijgen. Dit komt overeen met de literatuur die veronderstelt dat de mate van volwassenheid samenhangt met het beschikken over waardevolle vaardigheden voor het leerproces, wat mogelijk het niveau van het schooladvies kan beïnvloeden (Jürges & Schneider, 2011). Dit onderzoek veronderstelt echter wel dat voornamelijk jongens hier hinder van ervaren, terwijl in het huidige onderzoek naar voren komt dat dit ook door meisjes als lastig wordt ervaren.

Beperkingen

Het huidige onderzoek kent een aantal kanttekeningen. Ten eerste is het mogelijk lastig om de resultaten van dit onderzoek te generaliseren naar de populatie jongvolwassenen. Het onderzoek bevat met 48 respondenten namelijk een relatief kleine steekproef en is verworven door middel van een gemakssteekproef, wat mogelijk heeft gezorgd voor een vertekend beeld en mogelijk niet representatief is voor de gehele populatie jongvolwassenen.

Daarnaast geeft ongeveer 70 procent van de respondenten in dit onderzoek aan hoogopgeleide ouders te hebben. Dit kan mogelijk ook gezorgd hebben voor een vertekend beeld aangezien het percentage hoogopgeleiden in de Nederlandse populatie veel lager ligt (Compendium voor de Leefomgeving, 2023). Echter werd een respondent binnen dit onderzoek ook aangemerkt als respondent met hoogopgeleide ouders als één van beide ouders

een hbo- of universitair diploma had behaald. In werkelijkheid zal het percentage hoogopgeleide ouders in de steekproef waarschijnlijk dus iets lager liggen.

Verder kenden de onderzoekers de respondenten persoonlijk. Aan de ene kant heeft dit mogelijk een positieve invloed gehad op de resultaten van dit onderzoek, doordat respondenten mogelijk meer open en in hun eigen spreektaal durfden te spreken, waardoor gevoelens mogelijk meer duidelijk werden. Aan de andere kant heeft de onderzoeker-participant relatie er mogelijk ook voor kunnen zorgen dat respondenten geneigd waren om meer sociaal-wenselijke antwoorden te geven. Door gebruik te maken van een interviewleidraad en te benadrukken dat de antwoorden van de respondent anoniem verwerkt zouden worden is er wel geprobeerd om deze relatie de resultaten van dit onderzoek niet te laten beïnvloeden.

De data is verzameld binnen verschillende settings. Het afnemen van interviews in rumoerige omgevingen zoals een café heeft er mogelijk voor gezorgd dat er minder tijd genomen werd voor antwoorden of respondenten minder open durfden te zijn. Dit heeft mogelijk gezorgd voor een verschil tussen de antwoorden van de respondenten en mogelijk voor minder betrouwbare resultaten gezorgd.

Binnen dit onderzoek zijn semigestructureerde interviews afgenomen door verschillende onderzoekers. Doordat de mogelijkheid bestond om door te vragen, is het mogelijk dat niet iedere onderzoeker het interview op dezelfde manier heeft afgenomen en dat de mate van diepgang bij verschillende onderwerpen verschilt per respondent. Dit maakt het moeilijker om de resultaten met elkaar te vergelijken en heeft mogelijk invloed op de betrouwbaarheid en validiteit van de resultaten.

Tot slot is het coderen en analyseren van de data individueel uitgevoerd en is hierover geen overleg geweest met andere onderzoekers. Dit kan het gevaar voor subjectiviteit met zich mee brengen. Echter kan het individueel uitvoeren van een thematische analyse volgens

Braun en Clarke (2006) voordelen met zich meebrengen en hoeft dit dus niet altijd als een zwak punt gezien te worden.

Aanbevelingen

Hoewel men voorzichtig moet zijn met het generaliseren van de resultaten van dit onderzoek, is er met het huidige onderzoek eerste wetenschappelijke kennis opgedaan met betrekking tot de ervaringen van jongvolwassen mannen en vrouwen met het schooladvies. Door bekend te zijn met de opvattingen van jongvolwassen mannen en vrouwen, kunnen leerkrachten waar nodig inspelen op deze opvattingen. Aangezien het huidige onderzoek kleine verschillen vindt in de ervaringen van mannen en vrouwen met het schooladvies, is het voor huidige en aanstaande leerkrachten nog steeds belangrijk om zich bewust te zijn van een mogelijke bias in de houding van de leerkracht ten aanzien van gender. Dit draagt mogelijk bij aan meer kansengelijkheid in het onderwijs.

De doelgroep van het huidige onderzoek heeft een advies gekregen in een periode waarin de doorstroomtoets nog niet van kracht was. Mogelijk verschillen de ervaringen van mensen die de doorstroomtoets hebben gemaakt met de ervaringen van de doelgroep in het huidige onderzoek. Voor vervolgonderzoek is het daarom mogelijk interessant om te kijken naar de ervaringen van mensen die ten tijde van de doorstroomtoets hun schooladvies hebben gekregen. Daarnaast kan het voor vervolgonderzoek interessant zijn om breder te kijken naar de ervaringen van respondenten met de leeftijd waarop het schooladvies gegeven wordt. Aangezien de huidige studie hier beperkt de focus op legt, maar er toch aanwijzingen blijken dat jongvolwassenen de leeftijd waarop zij het schooladvies hebben gekregen als te jong hebben ervaren.

Referentielijst

- Auwarter, A., & Aruguete, M. (2008). Effects of Student Gender and Socioeconomic Status on Teacher Perceptions. *The Journal of Educational Research*, 101(4), 242-246. <https://doi.org/10.3200/JOER.101.4.243-246>
- Bennett, R. E., Gottesman, R. L., Rock, D. A., & Cerullo, F. (1993). Influence of Behavior Perceptions and Gender on Teachers' Judgments of Students' Academic Skill. *Journal of Educational Psychology*, 85(2), 347–356. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.85.2.347>
- Boeije, H. R. (2002). A Purposeful Approach to the Constant Comparative Method in the Analysis of Qualitative Interviews. *Quality and Quantity*, 36, 391-409. <https://link-springer-com.proxy-ub.rug.nl/article/10.1023/A:1020909529486>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Caro, D. H., Lenkeit, J., Lehmann, R., & Schwippert, K. (2009). The Role of Academic Achievement Growth in School Track Recommendations. *Studies in Educational Evaluation*, 35, 183-192. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2009.12.002>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022a). Mannen en vrouwen. Geraadpleegd op 12 april 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/verdeling/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022b). Meisjes in 2020/'21 opnieuw lager schooladvies. Geraadpleegd op 18 maart 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/22/meisjes-in-2020-21-opnieuw-lager-schooladvies>
- Colom, R., & Lynn, R. (2004). Testing the developmental theory of sex differences in intelligence on 12-18 year olds. *Personality and Individual Differences*, 36(1), 75–82. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(03\)00053-9](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00053-9)
- Compendium voor de Leefomgeving. (2023). Hoogopgeleiden, 2022. Geraadpleegd op 27

- mei 2024, van <https://www.clo.nl/indicatoren/nl210014-hoogopgeleiden-2022>
- Boer, H., Bosker, R. J., & Van der Werf, M. P. C. (2010). Sustainability of Teacher Expectation Bias Effects on Long-Term Student Performance. *Journal of Educational Psychology, 102*(1), 168-179. <https://doi.org/10.1037/a0017289>
- Dijks, M. A., Warrens, M. J., Fleur, E., Korpershoek, H., Wichgers, I. J. M., & Bosker, R. J. (2020). The predictive power of track recommendations in Dutch secondary education. *Pedagogische studien, 97*(4), 263-280. <https://research.rug.nl/en/publications/the-predictive-power-of-track-recommendations-in-dutch-secondary->
- Douma, N., Warrens, M. J., Fleur, E., Dijks, M., & Korpershoek, H. (2022). Verschillen in percentages heroverwegingen tussen de eindtoetsen in groep 8. *Pedagogische Studiën, 99*(2), 80-92. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/13728>
- Driessen, G. (2011). Over- en onderadvisering bij de overgang naar het voortgezet onderwijs. *Paper Onderwijs Research Dagen 2011*, 1-22. <https://www.researchgate.net/publication/297758501>
- Hebbink, P., Warrens, M. J., Fleur, E., Dijks, M. A., & Korpershoek, H. (2022). De voorspellende waarde van het initiële schooladvies, het toetsadvies en het definitieve schooladvies in het Nederlandse onderwijs. *Pedagogische Studiën, 99*(1), 20-35. <https://research.rug.nl/nl/publications/de-voorspellende-waarde-van-het-initiële-schooladvies-het-toetsadvies>
- Jürges, H., & Schneider, K. (2011). Why Young Boys Stumble: Early Tracking, Age and Gender Bias in the German School System. *German Economic Review, 12*(4), 371–394. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/j.1468-0475.2011.00533.x>
- Kallio, H., Pietilä, A. A.-M., Johnson, M., & Kangasniemi, M. (2016). Systematic

- methodological review: Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of Advanced Nursing*, 72(12), 2954–2965. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1111/jan.13031>
- Klapproth, F., & Fischer, B. D. (2019). Preservice teachers' evaluations of students' achievement development in the context of school-track recommendations. *European Journal of Psychology of Education*, 34, 825-846. <https://doi.org/10.1007/s10212-018-0405-x>
- Lenhard, W., & Schröppel, D. (2014). Prediction of academic performance prior to intersections within a multi-tiered school system. *Educational Research and Evaluation*, 20(6), 454-468. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/13803611.2014.975136>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2024). De overstap van po naar vo: Handreiking schooladvisering [Brochure]. Geraadpleegd op 11 maart 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooladvies-en-doorstroomtoets-basisschool/documenten/brochures/2020/10/12/handreiking-schooladvisering.pdf>
- Napoletano, T. (2024). Meritocracy, meritocratic education, and equality of opportunity. *Theory and Research in Education*, 22(1), 3-18. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/14778785241226662>
- Nowell, L., Norris, J. M., White, D. L., & Moules, N. J. (2017). Thematic Analysis: Striving to Meet the Trustworthiness Criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1-13. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/1609406917733847>
- Parks, F. R., & Kennedy, J. H. (2007). The Impact of Race, Physical Attractiveness, and Gender On Education Majors' and Teachers' Perceptions of Student Competence. *Journal of Black Studies*, 37(6), 936-943. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0021934705285955>

Riley, T. A. (2014). Boys are Like Puppy's, Girls Aim to Please: How Teachers' Gender Stereotypes may Influence Student Placement Decisions and Classroom Teaching. *Alberta Journal of Educational Research*, 60(1), 1-21.

<https://doi.org/10.11575/ajer.v60i1.55729>

Timmermans, A. C., De Boer, H., Amsing, H. T. A., & Van der Werf, M. P. C. (2018). Track Recommendation Bias: Gender, Migration Background and SES Bias over a 20-Year Period in the Dutch Context. *British Educational Research Journal*, 44(5), 847-874.

<https://doi.org/10.1002/berj.3470>

World Health Organisation. (z.d.). Gender and health. Geraadpleegd op 30 april 2024, van

<https://www.who.int/health-topics/gender>

Bijlage 1: Interviewleidraad

Interviewleidraad Ervaring met het schooladvies (PED-2324-S-0050)

Introductie

Voorstellen

Ik heb een consentformulier bij me. Hierin staan de afspraken die we maken voor het interview, en dat je hier toestemming voor geeft. Ik zal de regels even kort doorspreken, en daarna heb je nog even de tijd om het formulier door te lezen en te tekenen.

Het interview gaat dus om jouw ervaringen met en meningen over het schooladvies, dus vertel vooral wat jij vindt en denkt. Deelname is vrijwillig, dus je mag natuurlijk ook altijd stoppen met het interview of even vragen om een pauze. Als iets wat ik zeg of vraag onduidelijk is mag je het natuurlijk ook altijd aangeven.

De resultaten van het interview worden anoniem verwerkt, en je antwoorden zullen dus niet terug te herleiden zijn naar jou. Tijdens het interview hoef je je naam of andere namen niet te noemen, maar dit mag wel: ik zorg hoe dan ook dat dit uiteindelijk anoniem wordt verwerkt.

Ik zal straks wat aantekeningen maken van het interview, en ik neem het geluid van het interview op, zodat ik dat later kan uitschrijven/transcriberen. Wij zullen dan werken met die transcripten. Ben je hier allemaal mee akkoord? Ik ga straks op de opname nog even vragen of je oké bent met opname, zodat dit zowel op de opname als op papier staat vastgelegd.

Start opname

Ik heb net de opname gestart, dus ik zou nog een keer willen checken of je het goed vindt dat het interview wordt opgenomen?

Zou je jezelf voor willen stellen?

Achtergrondinformatie

- Gender
- Leeftijd
- Etnisch-culturele achtergrond
- Hoogst afgeronde Opleidingsniveau
- Hoogst afgeronde Opleidingsniveau ouders
- Werk/studie

Schooladvies (toen)

Dan wil ik het nu graag hebben over het schooladvies, en specifiek hoe je dat toen hebt ervaren.

Kun je vertellen over wat je nog weet over hoe het ging toen jij in groep 8 zat rondom de procedure van het schooladvies? Kun je vertellen hoe dat voor jou was en ging? (wie was erbij, hoe, waar etc.)

Welk advies dacht je dat je zou krijgen?

Welk schooladvies kreeg je? Was dit advies anders dan een evt. toetsadvies?

Welke uitleg kreeg je daarbij?

Hoe voelde je je bij het advies en de uitleg?

Hoe voelde je je ten opzichte van de rest van de klas?

Had je toen het gevoel dat het advies paste bij jou?

Identiteit advies

Dan wil ik nu wat vragen stellen over hoe het advies voor jou voelde en wat het voor jouw gevoel over jou zei.

Had je toen het gevoel dat het advies iets zei over jou als persoon? Bijvoorbeeld dat er een soort label/groepje/identiteit hoorde bij het advies?

Als ja: Wat voor label was dat, en wat voor kenmerken horen daarbij?

Maakte dat label/groepje jou anders dan de anderen in de klas?

Maakte het jou anders dan anderen in je sociale omgeving, bijvoorbeeld je familie?

Had je het gevoel dat het label bij jou paste?

Heb je het gevoel dat je schooladvies invloed heeft gehad op je zelfbeeld? Op welke manier?

Onderwijservaring

Dan wil ik nu wat vragen over het onderwijs wat je daarna hebt gevolgd.

Kun je me vertellen over je 'onderwijsloopbaan', dus eigenlijk hoe al het onderwijs wat je hebt gevolgd daarna is gegaan?

Wat is op dit moment je hoogst afgeronde opleiding? Waar ben je op dit moment mee bezig (werk/studie/anders)?

Zijn er qua werk en studie nog doelen die je wil bereiken?

Heb je het idee dat jouw schooladvies hier invloed op heeft gehad? Op welke manier?

Hoe voelde je je bij je onderwijservaringen/loopbaan in relatie tot het advies?

Ervaring schooladvies (nu)

Dan wil ik het nu nog even hebben over hoe je nu terugkijkt op het schooladvies.

Hoe voel je je nu over het schooladvies?

Op basis van welke informatie denk je dat jouw schooladvies is samengesteld?

Welke factoren denk je dat van invloed zijn geweest op jouw advies?

- Heb jij het gevoel dat jouw gender invloed heeft gehad op jouw schooladvies?
- Heb je het gevoel dat jouw etnisch-culturele achtergrond invloed heeft gehad op jouw schooladvies?

- Heb je het gevoel dat de sociaal-economische status van je gezin, dus het opleidingsniveau van je ouders, het inkomen van je gezin en dat soort dingen, invloed heeft gehad op jouw schooladvies?

Heb je nu het gevoel dat het advies passend was voor jou?

Heb jij jouw schooladvies en dat van anderen ervaren als eerlijk en passend? Zag je daarin een verschil tussen jou en andere leerlingen?

Op welke informatie vind jij dat het schooladvies gebaseerd zou moeten zijn?

Wat vind je van de leeftijd waarop een kind nu schooladvies krijgt (11-13)? Op welke leeftijd zou jij een schooladvies willen hebben gekregen?

Hoe zou jij zelf het schooladvies inrichten?

Had jij (niet alleen zelf, maar bijvoorbeeld ook als docent of ouder) iets anders gedaan/Had je gewild dat er iets anders was gegaan rondom het schooladvies?

Hoe voel je je nu bij het 'label' van toen?

Nog iets toe te voegen/vertellen/iets onbesproken gebleven?

Bijlage 2: Codeboom

Thema	Codes	Omschrijving
Schooladvies ervaren als passend	Passend bij persoonskenmerken, niveau als passend ervaren, passend bij omgeving, aansluitend bij interesses	Er bestaat een positieve houding over de aansluiting van het advies bij de persoonlijke kenmerken, cognitieve capaciteiten, omgeving of/en interesses van de jongvolwassene.
Schooladvies niet ervaren als passend	Niveau als te laag ervaren, niveau als te hoog ervaren, niet in lijn met opvoeding, tegendeel bewezen	Er bestaat een negatieve houding over aansluiting van het advies bij de cognitieve capaciteiten van de jongvolwassene of de manier waarop de jongvolwassene is opgevoed.
Neutrale houding ten aanzien van het schooladvies	Niet mee bezig zijn, niet druk om maken, onwetendheid	Er bestaan neutrale gedachten en gevoelens ten aanzien van het schooladvies, die geen uitgesproken voorkeur of mening belichten.
Leeftijd van het schooladvies te jong vinden	Op jonge leeftijd keuzes moeten maken, nog in ontwikkeling zijn, negatieve invloed op zelfbeeld	De jongvolwassene is van mening dat de leeftijd waarop het schooladvies verkregen wordt te jong is en dat dit negatieve gevolgen met zich mee kan brengen.
Prestatiedruk ervaren rondom advies	Druk ervaren vanuit omgeving, bewijsdrang ervaren, druk rondom eindtoets	Het schooladvies zorgt ervoor dat er druk wordt ervaren om aan bepaalde verwachtingen of normen te voldoen.
Geen ervaren invloed van gender	Geen verschil ervaren in de klas, nooit bij stilgestaan, bij zichzelf geen invloed ervaren	Er wordt niet ervaren dat het zijn van een jongen of meisje invloed heeft op het schooladvies dat iemand verkrijgt.
Bias ervaren in het nadeel van jongens	Bias ervaren ten aanzien van werkhouding	Er wordt ervaren dat jongens sneller benadeeld worden door leerkrachten dan meisjes.
Bias ervaren in het nadeel van meisjes	Bias ervaren ten aanzien van zelfvertrouwen, hogere verwachting van jongens ervaren	Er wordt ervaren dat meisjes sneller benadeeld worden door leerkrachten dan jongens.

